

Pedagogická komunikace

Otázky pedagoga podle kognitivních a afektivních cílů

Naslouchání

Aktivní naslouchání

Už jste přečetli texty z literatury ke KvISu?

- ▶ Co Vás při četbě zaujalo?
 - ▶ Dozvěděli jste se něco nového?
 - ▶ Co bylo dle Vašeho názoru přínosné a proč?
 - ▶ Považujete něco z uvedených ukázek za nepřínosné?
-

Význam kladení otázek v pedagogické komunikaci

- ▶ učitelské otázky jsou považovány za klíčový prvek procesu učení, a to nejen ve školní třídě.
- ▶ podle Postmana (1979) je veškeré naše poznání výsledkem tázání, a proto je možné říci, že kladení otázek učitelem je jedním z nejdůležitějších intelektuálních nástrojů

Typologie otázek

- ▶ **otevřené** (založené na obsahové volnosti odpovědi). Na otevřenou otázku neexistuje jen jedna správná odpověď, která by byla dopředu dána. V běžné komunikaci nalezneme větší množství otázek otevřených než uzavřených, zatímco ve výukové komunikaci je tomu naopak.
- ▶ **uzavřené** (založené většinou na výběru z nabídnutých možností odpovědi či jednoznačné odpovědi)
 - **zjišťující** (ano – ne, vlévá se...)
 - **doplňující** (Kdy se narodil...? Kam se vlévá...?)

Bloomova taxonomie

- ▶ systémem vyhodnocení kognitivní náročnosti otázky je taxonomický systém Benjamina Blooma, který odlišuje tyto kognitivní procesy:
 - (1) zapamatovat;
 - (2) porozumět;
 - (3) aplikovat;
 - (4) analyzovat;
 - (5) hodnotit;
 - (6) tvořit

Otázky nižší a vyšší kognitivní náročnosti

- ▶ **otázky nižší kognitivní náročnosti** jsou zaměřeny na doslovné vybavení si faktu, který byl již aspoň jednou v nějaké podobě učitelem prezentován. Tento typ otázek koresponduje s úrovní „zapamatování“ (případně „porozumění“) dle Bloomovy taxonomie
- ▶ **otázky vyšší kognitivní náročnosti** splňují dvě podmínky:
 1. dle Bloomovy taxonomické tabulky se vztahují na zbylé kognitivní procesy
 2. odpověď na takovou otázku nesmí být přímo dostupná z učebnice či jiného materiálu, který mají žáci k dispozici.

Kategorizovat není vždy snadné

O jaký typ otázky se jedná?

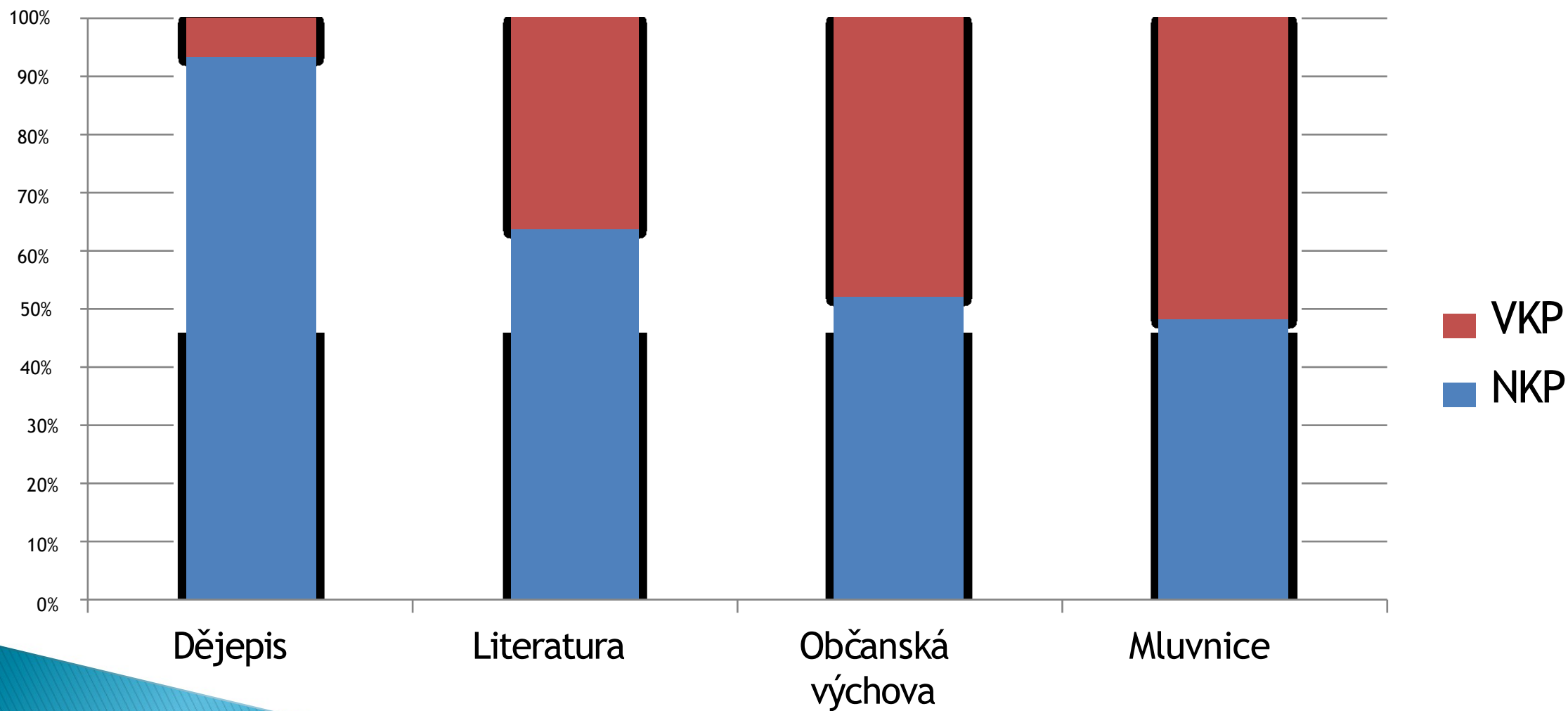
„Zhodnoťte dopad vlády Marie Terezie pro české země...“

- ▶ A) žák může vytvořit odpověď na základě svých znalostí (vyšší kognitivní proces),
- ▶ B) žák si může vybavit odpověď na tuto otázku z minulé hodiny (nižší kognitivní proces).

Jsou otázky vyšší kognitivní náročnosti „lepší“?

- ▶ Kritické školního vzdělávání dlouhodobě tvrdí, že učitelé vedou žáky pouze k memorování a osvojení si faktů, ovšem bez důrazu na vyšší kognitivní procesy myšlení, jako je aplikace, syntéza či hodnocení.
- ▶ Nemusí být pravdivé, často schází empirické důkazy, o který by mohl být opřen tak závažný hodnotový soud.

Počty otázek zaměřených na nižší a vyšší kognitivní procesy

Jednotlivé typy otázek

- ▶ **1. Uzavřené otázky nižší kognitivní náročnosti**
Odpověď je vyjádřením již osvojeného (dříve prezentovaného) faktu; existuje pouze jedna správná odpověď, kterou zná učitel dopředu.
- ▶ **2. Uzavřené otázky vyšší kognitivní náročnosti**
Zadání otázky vyžaduje pro odpověď žákovo porozumění; odpověď není dostupná z učebnice, žáci ji vytvoří na základě svých znalostí; jediná správná odpověď.
- ▶ **3. Otevřené otázky nižší kognitivní náročnosti**
Jednoduché dotazování; forma odpovědi je vyjmenování množiny předmětů (které si vybaví z minulé hodiny); existuje více správných odpovědí.
- ▶ **4. Otevřené otázky vyšší kognitivní náročnosti**
Směřují k analýze, hodnocení, tvořivému výkonu žáků; odpověď vytvořena samostatně, není přímo dostupná z učebního materiálu; více správných odpovědí.

Cvičení

V rámci dvojic se pokuste formulovat min. jeden příklad

- ▶ 1. Uzavřené otázky nižší kognitivní náročnosti.
 - ▶ 2. Uzavřené otázky vyšší kognitivní náročnosti.
 - ▶ 3. Otevřené otázky nižší kognitivní náročnosti.
 - ▶ 4. Otevřené otázky vyšší kognitivní náročnosti.
- na aktivitu máte max. 13 minut**

Cvičení

- ▶ **1. Uzavřená otázka nižší kognitivní náročnosti.**
Učitel popíše osobnost z historie (např. Karel IV.), ukáže obrázek, na kterém je osobnost vyobrazena, a ptá se žáka, jaké je její jméno otázkou: Jmenuje se? Pokud žáci neodpoví, ptá se dál: Karel?
- ▶ **2. Uzavřená otázka vyšší kognitivní náročnosti.**
Žák čte cvičení zaměřené na význam slova, učitel položí otázku: Kde je základní význam slova? U kterého výrazu?
- ▶ **3. Otevřená otázka nižší kognitivní náročnosti.**
Učitel probírá v hodině téma kultura a ptá se: Když řeknu kultura, co vás napadne, co si pod tím pojmem představíte?
- ▶ **4. Otevřená otázka vyšší kognitivní náročnosti.**
Učitel se zabývá tématem volebního práva a ptá se: Máte jít volit nebo ne? Proč?

Dovednost naslouchání

- ▶ významné v rozhovorech „typu pomoc“
- ▶ aktivita naslouchajícího, který nejen registruje, co a jak sděluje komunikační partner, nýbrž také na rozhovoru participuje kognitivně, emočně i akčně. Snaží se nejen vyprávějícímu porozumět, ale i se do něj vcítovat. Verbálně i neverbálně dává vcítění najevo

Pojem „aktivní naslouchání“

- Aktivní naslouchání je základní sociální dovedností, která umožňuje být v dobrém kontaktu s komunikačním partnerem a vytvoří mu prostor pro vyčerpávající sdělení
- Přináší výhodu oběma účastníkům
- Je jen jednou z mnoha forem naslouchání, kterou nepoužíváme běžně (využití je cílené)

Aktivní naslouchání

1. Snažíme se o co nejpřesnější pochopení, porozumění tomu, co komunikační partner myslí a sděluje
2. Dáváme najevo, že vnímáme a akceptujeme partnera (zajímáš mě ty i to, co si myslíš, co cítíš, jak o tom mluvíš)
3. Podněcujeme tak komunikačního partnera k tomu aby objevoval, zkoumal, popisoval, vyjasňoval...

Co získáme aktivním nasloucháním?

- ▶ Rozhovor se zpomalí – oba máme čas přemýšlet
- ▶ Vytváříme prostor pro vysvětlování – je větší pravděpodobnost, že si „porozumíme“
- ▶ Zavedeme do rozhovoru zpětnou vazbu – dozvíme se, jak se navzájem vnímáme a jak si rozumíme
- ▶ Nastavíme žádoucí vzorec komunikace (IRF)

Aktivní a pasivní naslouchání

Pasivní naslouchání

- Příjem informací
- Nezahrnuje zpětnou vazbu mluvčímu
- Posluchač je pasivní
- Mluvčí neví, zda „byl slyšen a pochopen“
- Poskytuje hodně prostoru mluvčímu, jeho tok myšlenek a slov nic nekoriguje
- Mluvčí je mnohonásobně aktivnější

Aktivní naslouchání

- Je atributem „sociální komunikace“
- Předpokládá schopnost empatie (bez ní je prázdnou natrénovanou dovedností, v konečném důsledku neefektivní)
- Mluvčí dostává stálou zpětnou vazbu od příjemce
- Aktivita je rozložena mezi oba účastníky rozhovoru

Základní pravidla AN

AKTIVNĚ NASLOUCHAT ZNAMENÁ NECHAT STRANOU SVÉ
POTŘEBY A EMOCE

AKTIVNĚ NASLOUCHAT NEZNAMENÁ SOUHLASIT, ALE CHTÍT SE
DOZVĚDĚT, CO SI MYSLÍ TEN DRUHÝ

Techniky aktivního naslouchání

- ▶ Povzbuzování – aktivizace mluvčího
 - ▶ Objasňování – ujištění se o správnosti
 - ▶ Parafráze – vlastními slovy totéž
 - ▶ Zrcadlení – dodáváme porozumění, uznáváme pocity
 - ▶ Reflexe – pojmenování pocitů
 - ▶ Shrnutí – prostě shrnutí
 - ▶ Uznání – ocenění
-
- ▶ <https://www.strucne-zdrave.cz/vztahy/komunikace-mezi-lidmi-podrobne/technika-aktivniho-naslouchani/>

▶ <https://www.youtube.com/watch?v=XTL-iKNQ50E>

Aktivita

- ▶ Skupinky po třech
- ▶ První klade otázky, doptává se (jednoduché otázky + případně může povzbuzovat, objasňovat, parafrázovat otázku, zrcadlit, shrnovat)
- ▶ Druhý odpovídá, nedotazuje se
- ▶ Třetí si dělá poznámky o procesu – jen fakta (co viděl, slyšel, případně on cítil)
- ▶ Po čtřech minutách se prostřídejte (celková doba aktivity max. 12 minut)

Reflexe aktivity

- ▶ Jak jste se v jednotlivých rolích v rámci aktivního naslouchání cítili?
 - ▶ Co bylo přitom nejtěžší? Co naopak jste považovali za nejsnadnější?
 - ▶ Proč je v pedagogickém procesu Aktivní naslouchání důležité?
 - ▶ K čemu je využijeme ve škola?
-